

ego

DEZE MAAND

Rien Robijns: **Spanje toeristenoord?** Pag. 6 en 7.

Peter Moreé: **Filmrubriek.** Pag. 8 en 9.

Jan Haasbroek: **„De nieuwe nomaden”.** Pag. 14 en 15.

Senator mr. Van Riel speelt, van tijd tot tijd, een wel amusant spelletje in onze vaderlandse politiek. Hij lanceert wat grove en provocerende uitspraken in de 1ste kamer of elders, wacht even af of er een paar tegenstanders zijn die er zich kwaad over maken en gaat dan op zijn gemak een biertje pakken in de koffie-kamer. Het werkt haast altijd. Je kunt er vergif op innemen dat achter dat soort politieke geintjes een diepere bedoeling zit maar die onttrekt zich aan de oppervlakkige waarneming.

Op 25 april was het weer raak in de 1ste kamer en we willen er deze keer wat aandacht aan wijden omdat we verder nooit wat aan kruiswoordraadsels en cryptogrammen doen.

Mr. Van Riel was trouwens in een creatieve bui! Daarvan getuigde al meteen zijn gedachte om schepen van de Nederlandse marine naar de Indische Oceaan te sturen omdat de Russen daar hun vloot aanzienlijk hebben uitgebreid.

Ik moet zeggen, die gedachte spreekt me aan, ook mij hangt het gedonderjaag van de Russen in de Indische Oceaan (in welke zee kom je ze trouwens op of onder water niet tegen?) al (zee)mijlen het keelgat uit en ik zou de gedachte van de heer Van Riel nog willen uitbreiden. Als we toch gaan dan meteen een detachement mariniers aan boord die radicaal en voorgoed een einde maken aan de oorlog in Vietnam. Dat moet mogelijk zijn, tenslotte heeft de marine indertijd ook de Dam schoon geveegd.

Wij zouden aan de heer Van Riel geen aandacht hebben besteed als hij alleen de bovenstaande gedachte had geopperd, tenslotte is Ego geen blad voor militair-strategische studies.

Maar Van Riel ging verder, veel verder. Hij kwam ook te spreken over de dienstplichtige militairen en vooral over de links-gezinden onder hen. Dat mr. Van Riel daaraan een hekel heeft wisten we al. Maar deze keer was hij bloemrijker en taalrijker dan ooit te voren.

We citeren (uit de krant van 26 april): „Rondom het begrip „vrijheid van meningsuiting” wordt een listig en misdadig woordenspel door revolutionair gezinden bedreven. Aan deze groep ziet men hoe gevaarlijk een beetje kennis is. Aan apen werden scheermessen in handen gegeven”.

Verder pleitte mr. Van Riel uiteraard tegen vrijheid van haardracht in de strijdkrachten en gaf hij uiting aan zijn heimwee naar het zo juist opgeheven instituut van de tuchtklasse in Nieuwersluis. Hij zou er graag wat gelijkwaardigs voor in de plaats zien.

Ik moet toegeven dat die apen in mijn hersencellen zijn blijven rondwoelen. Je kan natuurlijk gemakkelijk vaststellen dat de heer Van Riel daarmee bepaalde groepen dienstplichtige militairen heeft willen treffen en de meeste kranten stellen het zo. Maar is het waar? Is mr. Harm van Riel niet nog veel slimmer dan we tot nu toe gedacht hebben?

Wie heeft uiteindelijk de vrijheid van haardracht in de strijdkrachten ingevoerd? Dat hebben niet de dienstplichtige militairen gedaan! Die hebben er ten hoogste voor gepleit en gezeten (zie Rinus Wehrman enz.). Ingevoerd is de vrijheid van haardracht door de VVD-minister Den Toom. En wie heeft de tuchtklasse in Nieuwersluis opgeheven? Dat hebben niet de dienstplichtige militairen gedaan. Die hebben er ten hoogste voor gepleit en gezeten (zie Dona en Schul enz.). Afgeschaft is de tuchtklasse in Nieuwersluis door de VVD-minister De Koster.

Als je het zo ziet dan kon het wel eens zijn dat mr. Harm van Riel over de hoofden van kamerleden en dienstplichtigen heen zijn apen en scheermessen en passant even heeft aangereikt aan zijn partijgenoten-ministers en dan is het ook helemaal niet verwonderlijk dat hij niet nieuwsgierig was naar het wederwoord van zijn kollega-kamerleden en liever een biertje ging pakken.

Overigens is mr. Harm van Riel voorstander van 4,25 pct. en wie lager gaat zitten dan 3,94 pct. is in zijn ogen politiek verdacht. Maar rijckevorselen doen we later nog!

RED.

ego

Maandblad van de humanistische geestelijke verzorging voor militairen

Nr. 5 mei 1972
11de jaargang

Redacteur: H. Lips, Hoofdraadsman

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman, •
Coornherthuis, Hoofdstr. 84,
Driebergen
telefoon 03438 — 2878

• Vaste medewerkers:

Jan Haasbroek
Wim Jesse
Peter J. Morée
Rien Robijns
Bert Vuijsje
Dick Zaal

Abonnementsprijs f 6,— per jaar, te storten op postgiro-rekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische Geestelijke Verzorging te Driebergen
Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

Bij de voorplaat:

Een typisch Amsterdams beeld; een pierement op de gracht. Barton C. van Fluijmen was de fotograaf.

Verzetspoëzie en strijdliederen uit de (onderdrukte) 3e wereld

Zoals bekend mag worden verondersteld, begon half april in Chili (Santiago) de derde conferentie van de organisatie van de V.N. voor handel en ontwikkeling, de UNCTAD III. Kranten en tijdschriften hebben de laatste maanden, vanwege de naderende Unctad-conferentie, ruimschoots aandacht besteed aan de problematiek van de onderdrukte derde wereld. Bovendien zijn zelfs in de kleinste plaatsen van ons land actiegroepen bezig (gewest) ons te informeren over de benarde situatie waarin zoveel volkeren verkeeren. Naast krantenartikelen en actiegroepen is er tegenwoordig nog een invalshoek om een beeld te krijgen van die delen in de wereld waar strijd wordt gevoerd tegen tirannie in welke vorm dan ook, nl. via bundels met **verzetspoëzie** en grammofoonplaten met **strijdliederen**.

Over deze gedichten en strijdliederen gaat dit artikel, waarbij het accent zal liggen op de informatie en een waarde-oordeel zoveel mogelijk achterwege zal blijven.

Een van de grootste verdiensten van de Surinaamse revolutionaire dichter A. de Kom (1898-1945) was dat hij erin slaagde de verschillende bevolkingsgroepen in Suriname bij elkaar te brengen in een strijd tegen honger, armoede, onrecht en ellende. Over dit verzet schreef hij een boek „Wij slaven van Suriname” dat in 1934 in Nederland, uiteraard na veel moeilijkheden, kon worden gepubliceerd en in 1971 werd herdrukt (Uitgeverij Contact). De Kom kwam in 1920 naar Nederland, waar hij werk vond als assistent-accountant. In 1932 gaat hij terug naar zijn geboorteland, waar hij mei 1933, na beschuldigd te zijn (maar niet veroordeeld) van een opstand in Paramaribo, weer werd uitgezet.

In Nederland bleef De Kom actief opkomen voor de Surinaamse zaak. In de oorlog ging hij in het verzet, werd in 1944 gearresteerd door de Nazi's en overleed op 29 april 1945 in het concentratiekamp Neuengamme. Enkele jaren geleden heeft de Stichting tot behoud en stimulatie van Surinaamse Kunst, Cultuur en Wetenschap een gedichtenbundeltje van hem uitgegeven. In de inleiding treft men tal van biografische gegevens aan waaronder bijzonderheden over zijn optreden in Suriname en de paniek die hij veroorzaakte bij de koloniale machthebbers. Ondanks dat het bewind niet veel veranderd is, doet de aanpak van deze revolutionaire dichter hier en daar wel wat verouderd aan. Wat echter niet wegneemt, dat het lezen van zijn gedichten nog steeds meer dan de moeite waard is.

De titel van deze gedichtenbundel is ontleend aan het gedicht „Vaarwel, Akoeba, Vaarwel!”:

Vaarwel, Akoeba, mijn vrouw, mijn schat, vaarwel!
Strijden ga ik! Eerst na d'overwinning kom ik terug....

Verzetspoëzie en Strijdliederen uit de (onderdrukte) 3e wereld

De poëzie van Afrikaanse dichters uit de Portugese koloniën is in het Westen praktisch onbekend. In bloemlezingen van negerpoëzie is zij veelal of in het geheel niet of slechts met enkele gedichten vertegenwoordigd. Deze onbekendheid is deels af te wentelen op de waas van geheimzinnigheid waarmee Portugal steeds alles wat in zijn koloniën plaats vindt heeft omgeven, maar het heeft ook zeker te maken met het gebrek aan belangstelling voor de Afrikanen, voor hun cultuur en voor hun vrijheidsstrijd. Deze bloemlezing kan men dan ook zien als een poging om belangstelling te wekken voor een rijk geschakeerde literatuur die onze aandacht ten volle waard is. Centraal in vele gedichten staat het leed van de koloniale onderdrukking en de strijd ertegen. De Afrikaanse schrijvers uit deze koloniën (Angola, Mozambique, Kaap Verdische Eilanden, Guinea-Bissau en Sao Tomé) stellen openlijk of in meer bedekte termen het Portugese kolonialisme aan de kaak, zoals blijkt uit:

Op de aarde
zijn 50.000 doden die niemand beweend heeft
niemand.....

De moeders van Angola
zijn gevallen met hun kinderen.

(Uit: Aanklacht)

en uit:
Op die grote plantage is de koffie gerijpt
en deze kerskleurige vruchten
zijn druppels van mijn bloed dat sap geworden is.

De koffie zal worden geroosterd,
geplet, vermalen,
zal zwart worden, zwart van de kleur van de dwangarbeider.

(Uit: Monangamba = slavenzoon)

Het werk is van na de tweede wereldoorlog en voor het merendeel van kleurlingen, vaak *asemilados* die vanaf hun jeugd de invloed van de Portugese cultuur hebben moeten ondergaan. De titel van deze bloemlezing is ontleend aan een gedicht van Agostinho Neto (de leider van de Angolese bevrijdingsbeweging).

„Politieke poëzie”

Kentering, het literaire tijdschrift, heeft een dubbelnummer over politieke poëzie uitgebracht, wat zonder meer een uiterst waardevolle publikatie is geworden. In deze door Jan Boelens samengestelde kollektie komen we ook tal van bekende literaire namen tegen met opmerkelijk werk: Berthold Brecht („Generaal, je tank is een sterke wagen”), Erich Fried (van wie ik recentelijk bij de Slegte (!) zijn bundel „... en Vietnam...” voor 79 cent (!) kocht), Günther Grass, Nelly Sachs, de Chileense Nobelprijswinnaar Pablo Neruda, Agostinho Neto (de leider van de Angolese bevrijdingsbeweging MPLA) en Allen Ginsberg uit de V.S. Maar ook veel onbekenden zijn opgenomen uit Zuid-Afrika, de Sovjet-Unie, Griekenland, Spanje, Brazilië en Suriname (2 prachtige gedichten van KWAME DANDILO), van overal waar mensen in kampen worden gestopt, in loopgraven gedreven, onderdrukt worden, waar de mens voor de mens een wolf is.

De samensteller probeert in zijn, wel erg korte, toelichting en verantwoording duidelijk aan te geven waar de politieke literatuur opereert:

DE BEDELAAR

Hij komt —
met een gebroken hart, bedroefd
komt hij de weg op.
Mager tot op zijn botten
loopt hij steunend op een staf.
Voor een handvol graan, om zijn honger te stillen
houdt hij zijn oude versleten buidel open —
met een gebroken hart, bedroefd komt hij de weg op.
Bij hem zijn nog twee kinderen met uitgestoken hand
met de linkerhand over hun buik wrijvende lopen zij voort
en hun rechter strekken zij uit om een blik van medelijden te krijgen.
Wanneer hun bloedloze lippen zeggen:
„Milde gever . . . !” wat krijgen zij dan door Gods beschikking?
Blijven zij machteloos huilend achter?
Begerig naar de overblijfselen staan zij soms op straat
en ook honden omringen zij om die van hen af te pakken.
Suryakanta Nirala (Bengalen)

Vertaling: Th. Damsteegt en P. Gaeffke
(uit Kentering 4/5: Politieke poëzie)

„Om welke zaak het gaat zal voor de meeste lezers wel duidelijk zijn. Zij is te omschrijven als een ondragelijke machinerie, ontworpen door de constructeurs van onderdrukking (kerk en liberale economie) op toeren gehouden door de ingenieurs van orde, wet en geweld (Nixon en bondgenoten) en dolgedraaid door de ideologische sleutelspecialisten: de linkse en rechtse dogmatici. Op dat veld opereert de politieke literatuur. Het is een literatuur van bewustwording.” Bevreemdend is, tot slot, dat Boelens de voormalige Noordvietnamese president Ho-Tjisi-Minh voorstelt als een vertegenwoordiger van China. Een kniesoor die daarover valt!

„Terreur en verzet”

In 1945 werd aan de nationaal-socialistische terreur, die aan miljoenen mensen het leven had gekost, een eind gemaakt. Twee jaar tevoren was het fascistische systeem in Italië ineengestort. De bevolking van Portugal hoopte in 1945 vurig, dat de geallieerden nu ook de oudste fascistische dictatuur van West-Europa zouden opruimen. Deze hoop is ijdel gebleken. Hoewel in Portugal al vanaf 1926 alle mensenrechten vertrapt waren, werden de heersers hier ongemoeid gelaten. Met sanctie en steun van het vrije Westen kon het Salazar-regime ongestoord zijn misdaden blijven voortzetten.

Met deze woorden opent de samensteller en vertaler van de bundel „Terreur en verzet”, Bertus Dijk, de inleiding die de politieke geschiedenis van Portugal van 1945 tot heden in vogelvlucht weergeeft. Dijk schetst de situatie in Portugal die de moderne Portugese poëzie zo nadrukkelijk bepaald heeft. De troosteloze positie waarin de Portugezen gedwongen zijn te leven vindt men terug in vele gedichten. Ze handelen over honger, armoede, oorlog, desertie en martelingen.

Ik breng berichten over de honger die rondgaat over de droevige akkers: de woede van de wind is ontstoken maar jij, misère, duurt voort.

(Uit: „De reiziger” van Carlos de Oliveira)

Een groot aantal van deze dichters hebben zelf kortere of langere periode in de gevangenis gezeten, anderen leven in ballingschap.

Een beknopt overzicht van de groeperingen en stromingen waartoe de dichters, die in de bloemlezing zijn opgenomen, behoren en biografische gegevens completeren deze uitgave.

Daar deze bundels verzetspoëzie uit Portugal een goede aanvulling is op de, eveneens door Dijk verzorgde, bundel „Vuur en Ritme”, heb ik gemeend er goed aan te doen deze uitgave, ook al valt hij misschien buiten het

3e wereld-kader, toch in dit overzicht op te nemen.

Strijdlieden uit Suriname

De vereniging Ons Suriname heeft een grammofoonplaat uitgegeven met strijdlieden uit Suriname.

De geschiedenis van de Surinaamse poëzie begint eigenlijk in 1957 met de publikatie van de bundel „Trotji” van de dichter TREFOSSA (Henny de Ziel). Vóór 1957 was het voor de Surinamer, wiens kultuur onderdrukt werd door het Nederlands kolonialisme, ondenkbaar, dat hij een eigen literatuur kon hebben. Dobru onderstreept dit met zijn stuk over „Kultureel kolonialisme”:

„Ik heb duizenden strafregels moeten schrijven op school wegens het spreken in het Surinaams i.p.v. de Nederlandse taal”.

„Bij aardrijkskunde leerde je de Rijn stroomt bij Lobith ons land binnen.”

„Je land (Suriname) was geen land maar een gewest.”

„Onze geschiedenis was een aaneenrijging van Hollandse gouverneurs en hun jaartallen” enz. enz.

Bekende namen die op dit punt TREFOSSA in de strijd zijn voorgegaan zijn de hiervoor reeds besproken A. de Kom en Papa Koenders.

De gedichten, die op deze plaat door R. DOBRU, zowel in het Nederlands als in het Surinaams, worden voorgedragen, zijn alle strijdlieden geschreven na 1957. Dat dit **strijdlieden** zijn volgt uit bijgaande regels:

Mijn naam is Suriname

Ik ben niemands slaaf

en niemand is mijn meester

(van Afoe Sensi)

Schrijf geen woorden

schrijf granaten om armoede op te blazen

schrijf geen zinnen

schrijf geweren om onrecht te bezweten

Schrijf woorden en gedichten

tot geweren en granaten voor de onafhankelijkheid

van volk en vaderland.

(van R. Dobru)

PROTEST

Iedereen die protesteert is een extremist, en degene die meer salaris vraagt, noemen ze een kommunist.

Ze hebben kritiek op de indianen omdat ze coca kauwen terwijl ze zelf de kauwgum niet uit hun mond halen.

Ze vinden het gek dat de indianen zich niet wassen, maar het verbaast hen niet dat ze van honger omkomen.

Terwijl de mijnwerker zijn longen kapot werkt, verkoopt de Amerikaanse industrie ook hier zijn coca-cola.

„Vitoria ou morte”

„Overwinning of dood” is de titel van deze, door het Angola Comité uitgebrachte, plaat ontleend aan het devies waarmee de Angolese vrijheidsbeweging MPLA haar strijd in 1961 is begonnen.

De ene kant bevat verzetspoëzie (in het Nederlands voorgedragen door Hans Veerman) uit de Portugese koloniën, de keerzijde vrijheidsliederen uit Mozambique.

De poëzie legt op bewogen wijze getuigenis af van het leed van de koloniale onderdrukking en exploitatie (lees in dit verband het eveneens door het Angola Comité uitgebrachte boekje „Koffie voor Nederland bloed van Angola”), van de folteringen en de massamoord (het prachtige gedicht „Aanklacht” van Andrade), van de hoop op bevrijding en de vrijheidsstrijd. Vele dichters zijn persoonlijk bij de vrijheidsstrijd betrokken, zoals o.a. de arts-dichter Agostinho Neto, de leider van de MPLA. De gedichten zijn tevens te ervaren als een felle aanklacht tegen de onverschilligheid en de medeplichtigheid van het Westen en dientengevolge een aansporing onze houding te bepalen tegenover het systeem dat verantwoordelijk is voor de wandaden tegen de Afrikaanse bevolking.

De gedichten zijn overgenomen uit de, reeds hiervoor besproken, bundel „Vuur en Ritme”.

De vrijheidsliederen zijn in 1969 opgenomen in het onafhankelijke gedeelte van Mozambique door de Nederlandse T.V.-ploeg van Kenmerk.

Voor de bevolking van Mozambique,

Che Guevara, je bent gestorven, maar je ideaal blijft leven.

je hebt geleden bij het doden van je boliviaanse tegenstander, omdat je voelde dat hij je broeder was.

je wilde kinderen, die niet meer hoefden te zwerven, en die brood en goed onderwijs zouden krijgen.

de strijd begint al en zal zeer bloedig zijn en de uitbuiters zullen moeten boeten

het volk van bolivia is vast besloten de ketenen van de onderdrukking te breken.

(komt voor op de plaat: De Andere Latijns-Amerikaanse muziek)

DE BAL

Bloedend
rolt
een bal
over de grond
van Angola.
Het is
klaarlichte
dag
de zon
straalt
over de
brandende
stofhoop
soldaten
voetballen
met de bal
die bloedend
opstuit
op de grond
van Angola.
Niemand
onderscheidt
in de
drijfmatte
bal
in het zand
die kleeft
aan het gras
die rolt
over de grond
het bloedende
hoofd
van een neger
dat rolt
over de grond
van Angola.

Jonas Negalha (Azoren)
Vertaling: Bertus Dijk.
(komt voor op de plaat „Vitoria
ou morte”)

die over het algemeen niet lezen of schrijven kan, hebben de liederen een speciale betekenis. Dikwijls wordt het nieuws in een lied verwerkt en zo overgebracht. De politieke bijeenkomsten en volksvergaderingen, die dikwijls vele uren duren, worden herhaaldelijk onderbroken door het gezamenlijk zingen van liederen, waarin de doelstellingen van de bevrijdingsstrijd tot uitdrukking worden gebracht. Een gedeelte van de muziek op de plaat werd opgenomen tijdens dergelijke massale volksvergaderingen; andere liederen werden in de militaire bases opgenomen of gezongen door leerlingen van een van de scholen van het Frelimo of door de vrouwenafdeling van het bevrijdingsleger (de geluidskwaliteit is niet zo geweldig, maar de oorspronkelijkheid vergoedt alles). De plaat begint en eindigt met het lied „FRELIMO VENCERA” (Frelimo zal overwinnen). Dit is het volkslied van het nieuwe Mozambique, dat uitdrukking geeft aan de hoop op de overwinning en de naderende bevrijding van het Mozambikaanse volk.

„De andere Latijns-Amerikaanse muziek”

De titel zegt het al, wij krijgen op deze plaat andere muziek te horen dan veelal tot ons doordringt uit Latijns-Amerika.

De Boliviaanse zanger Victor Hugo Cabrera, die op het ogenblik in Nederland studeert, deelt ons op zijn eigen wijze de problemen in zijn werelddeel mede. Hij zingt over de Indianen, de mijnwerker („El Minero”), de boeren („La Zafra” = De Suikeroogst), de godsdienst („La Prequantita” = De Vraag), over uitbuiting, over zijn vaderland en ook over de folklore die voor de Latijns Amerikaan zoveel betekent.

Zijn liedjes zijn in 1970 door de AK-SIEGROEP LATIJNS AMERIKA (A.L.A.) in Utrecht op een stereo-L.P. uitgebracht, waarvan er al zo'n slordige 5000 zijn verkocht.

Het fijne is, dat men van de teksten van de Spaanse en Quechua (indiaanse taal) liedjes met de vertaling ernaast kan meelezen in een zeer goed verzorgde map die bij de plaat zit.

Naast de vertaling van de liedjes bevat de map ook voldoende informatie, welke goed te gebruiken is als uitgangspunt van discussie thuis, op school en in de kazerne.

Daar gaat het trouwens deze A.L.A. ook om. Het kweken van belangstelling voor een bewustwording van de situatie in Latijns-Amerika d.m.v. deze informatie (map plus plaat) om te komen tot actie. De opbrengst van deze plaat heeft een tweeledige bestemming:

- a) voor de bouw van een technische school in Bolivia,
- b) ondersteuning van de activiteiten van Boliviaanse groepen op sociaal-politiek gebied.

Zonder overdrijving een uitstekende plaat.

„Hongerhandel”

Onder deze titel brengt de Aksiegroep Latijns Amerika, in het kader van Unctad III, een tweede plaat uit met andere Latijns Amerikaanse muziek. Bij deze plaat behoort wederom een map met de vertaalde teksten van de liederen en informatie over Chili en de Unctad III. Helaas was de plaat, bij het schrijven van dit artikel, nog niet verschenen, maar de (drukproef)-tekst stemt de verwachtingen hoog. De liederen worden ook nu weer gezongen door Cabrera.

„Daarom ben ik bereid te sterven”

In het voorjaar van 1970 werd in Nederland een internationale stichting voor hulp aan Zuidafrikaanse vluchtelingen opgericht: Stichting ISARA (International South African Refugee Aid). Om aan geld te komen om de allerergste nood onder sommige vluchtelingen en hun gezinnen te lenigen, voornamelijk in landen als Zambia, Tanzania, Botswana en Kenya, werd door deze stichting een langspeelplaat uitgebracht met als titel „Daarom ben ik bereid te sterven”. De ene kant van deze plaat wordt gevuld met de verdediging van de, in 1962 tot levenslang veroordeelde A.N.C. (Afrikaans Nationaal Congres)-leider Nelson Mandela;

de andere zijde bevat oorspronkelijke Afrikaanse vrijheidsliederen.

De journalist Dolf Coppes leest de verdedigingsrede die Nelson Mandela als voornaamste beschuldigde in het Rivonia-proces heeft gehouden. Nelson Mandela voltooide na veel omzwervingen zijn rechtenstudie en begon in een armenwijk van Johannesburg een advocatenpraktijk. Werd via het A.N.C. een van de leiders van gewelddoos verzet tegen apartheidswetten. Het A.N.C. werd, na een langdurig massaproces, in 1961 verboden. In het voorjaar van 1961 organiseerde hij een staking, dook onder en werd midden '62 gegrepen en tot levenslang veroordeeld in het zgn. Rivonia-proces. Zit sinds 1964 zijn straf uit op het beruchte Robbeneiland.

In zijn verdediging rekent hij af met de methode van gewelddoos verzet in Zuid-Afrika, omdat hij aantoonde, dat deze methode alleen nog maar méér geweld van de kant van de onderdrukker oplevert en zodoende als verzetsmethode — met name sinds de gebeurtenissen te Sharpsville van 1960 — onbruikbaar is geworden. Tevens weerlegt hij de steeds weer door blanken geuite angstkrete, dat het communisme bezig zou zijn Zuid-Afrika te overweldigen.

De verdedigingsrede is niet alleen een waardevol tijdsdocument, maar ook een bewogen pleidooi voor een bevolking (onderdrukte meerderheid van 83 pct.) die sindsdien steeds heviger wordt onderdrukt.

De tweede kant van de plaat bevat zes boeiende en bijzonder muzikale Zuidafrikaanse vrijheidsliederen (o.a.)

„Verwoerd's regiem” en „Wij, de Afrikaanse natie”).

Bij de plaat wordt gratis een boekje verstrekt met nadere informatie over Nelson Mandela, A.N.C. (de op kleine schaal opererende bevrijdingsbeweging in Zuid-Afrika) en over de strijd in Zuid-Afrika.

Het in het geding brengen van een kwaliteitsoordeel heb ik met opzet achterwege gelaten, omdat ik bij een motivering ervan veelal niet verder weet te komen dan „het doet me wat” of „het doet me niets”.

Toch zijn er wel enkele algemene opmerkingen te maken.

De woordkeus, zowel van de gedichten als van de strijdlideren, wordt gekenmerkt door directheid en helderheid. De muziek heeft slechts een ondersteunende functie. Dit heeft natuurlijk van alles te maken met de functie die zowel het gedicht als het strijdlid heeft. Het schrijven van deze liederen en gedichten is geen vrijblijvende bezigheid, geen „tijdverdrijf voor enkele fijne luiden” (Du Perron), maar een primaire levensbehoefte en een middel tot bewustwording van de situatie. Het wordt dan ook als een wapen gehanteerd in de strijd voor een menswaardiger bestaan doordat het overkomt, doordat het volk er inderdaad bezit van kan nemen. Denk in dit verband ook aan de plaats die de strijdlideren in het verleden hebben ingenomen bij de socialistische beweging hier in het Westen en aan de klandestien verspreide verzetspoëzie tijdens de 2e wereldoorlog, die heel wat strijders een hart onder de riem hebben gestoken.

WIM HEIJ

"Alleen toerist heeft het goed in Spanje"

Het is natuurlijk slechts een eenvoudig voorbeeld, maar op die zomerse avond op een van de Canarische (Spaanse) eilanden gaf het de sfeer toch aardig weer. We zaten met z'n veertigen in het rijk-aangeklede vergaderzaaltje van het hotel, enkele geïnteresseerde toeristen en voor de rest inboorlingen. Onderwerp van gesprek: hoe zal het de toekomst van de het plaatselijke tennis gaan?

De voorzitter van de tennisvereniging, tevens directeur van het hotel en naar ons werd verteld een zeer machtig man ter plekke zei het te hebben gevonden. Hij had een tennisleraar (professore di tennis, jawel) aan kunnen trekken, die op de banen van zijn hotel bereid was te trachten het tennispeil, dat in deze streek nog niet boven het niveau van een veredeld ballempepen uit was gekomen, op hoger plan te brengen. Doch men diende te voelen, dat dit de directeur duiten ging kosten. En dat de leden van de club deshalve de knip wijd dienden te openen om voor dat hoge peil in aanmerking te kunnen komen.

Men moet het eiland kennen: Lanzarote, vijf jaar geleden leefden de bewoners er nog onder omstandigheden, die men met een gerust hart Middeleeuws kon noemen. Er was geen gas, geen licht, geen water, er waren geen hotels, geen verharde wegen, geen goede huizen, er was geen ontwikkeling en nauwelijks een bestaansmogelijkheid. Toen kwam er een slimme Engelsman om langs het strand — accommodatie was er niet, maar het was altijd goed weer, dus kon hij dag en nacht langs het strand liggen — uit te rusten. Hij zag de mogelijkheden, kocht grond en het toerisme startte. Lanzarote, zo zijn nu de voorspellingen, is het paradijsje van de toekomst op de Canarische eilanden. De eerste walmende patat-fritekramen kondigen het massatoerisme aan, maar het is duidelijk, dat de plaatselijke bevolking daar wel enigszins van profiteert, doch dat Het Kapitaal in handen is van buitenlanders.

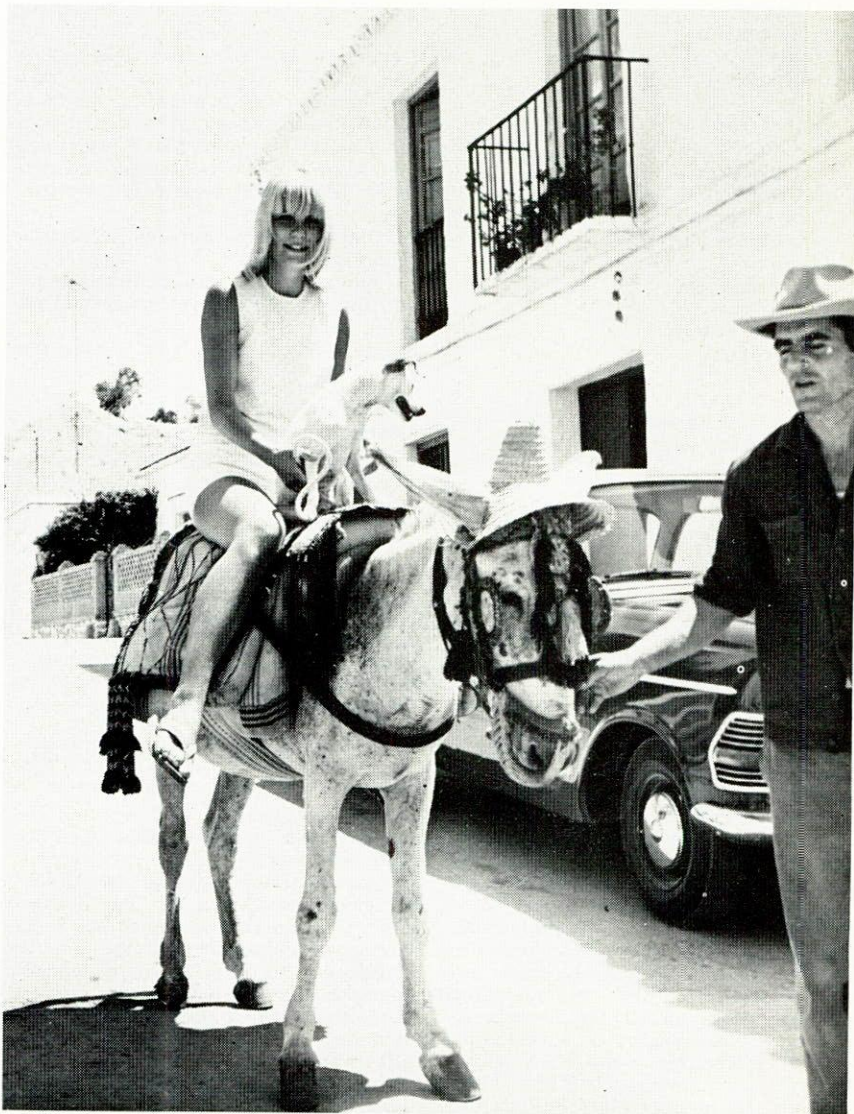
Glas heffen

Op die bewuste avond hieven veertig van de leden der oorspronkelijke bevolking monter het glas. Dat hoort er immers bij, als de tennisvereniging in de vaart der volkeren opgestoten moet worden. Rijk waren ze niet, dat was duidelijk, maar de directeur van het hotel zette hen toch even mooi voor het blok: „Mensen,” zo zei hij beslist, „het gaat jullie vijftien gulden per half uur les kosten bij onze nieuwe tennisleraar. Het is een uitstekend vakman. Jullie zullen er veel van kunnen leren. Ik had gemeend jullie op de lijst te moeten zetten voor twee maal een half uur tennis per week. Zijn er nog opmerkingen?”

Wat er zich na deze krachtige woorden afspeelde had toen het midden tussen het enteren van een schip in de oude piratentijd en het helse kabaal, wat pleegt los te barsten, wanneer Feijenoord op het nippertje thuis van Ajax verliest. Onverstaanbaar voor ons ontstond het — zo kwam het voor — verhitste debat, dat de laatste tachtig jaar ooit op het westelijk halfrond gevoerd moest zijn. De aspirant-tenniscracks schoten vurig uit hun fauteuils omhoog, keken elkaar ogenrollend aan, hieven de vuist, spreidden de armen machteloos uit en dreunden op de tafels, die inmiddels door vriendelijke serveersters van het hotel met de heerlijkste snacks waren beladen.

Wij konden daar inkomen. Als je per slot van rekening zelf een minimumloon zou verdienen — zo overpeinsden wij — en dan kreeg je ineens te horen dat je maandelijks voor een paar uurtjes geschoold tennis ruim honderd gulden zou moeten neerleggen, dan zou je behoorlijk kwaad worden, ogenblikkelijk een actie starten om het lesgeld omlaag te krijgen en als dat niet gelukte de hoop om nog eens meester met het witte balletje te worden opgeven.

Wij hebben ons met deze overpeinzing tot onze tolk gewend. Enige ogenblikken keek hij ons echter verbaasd aan en zei toen: „Maar, daar hebben die mensen het helemaal niet over. Ze

Zo kennen wij Spanje: ezeltje rijden in de zon. Maar is dit het ware gezicht van Spanje?

Omdat staken verboden is in Spanje, doen arbeiders van een fabriek in Madrid het op deze manier. Tijdens de lunchpauze gingen zij demonstratief voor het hek van hun bedrijf staan.

praten daarentegen juist over het feit, of ze nu, met zo'n bekende tennisleeraar als voorbeeld, niet allemaal dezelfde wedstrijduniformen moeten aanschaffen. Vooral wat de sokken betreft is er altijd veel verschil. Daar willen ze nu vanaf."

Contributie

Wij wilden nog even te berde brengen, dat dit toch bepaald boven het budget van velen zou gaan, maar de directeur van het hotel kapte de discussie af en nam opnieuw het woord. „En hiernaast", zo vatte hij de draad weer op en onze tolk vertaalde zachtjes, „moeten we natuurlijk in het vervolg een hogere contributie gaan betalen. Want de tennisleeraar kan uiteraard niet leven van jullie leggeld alleen, hij moet ook wat geld hebben om te leven volgens de status van zijn beroep."

Onbeschrijfelijk was wederom het rumoer. Zo mogelijk nog driftiger stonden de Tom Okkers-in-spe voor elkaar, nog verhitte draaiden de vuisten in het rond, schotels met zoutjes sneuvelen. Juist, juist, dachten wij weer, er is een grens aan het menselijk incasseringsvermogen, vooral als het om de centen gaat, nu is het massale protest losgebarsten, nu wordt de kat de bel aangebonden, nu wordt de voorzitter gelynch. De ogen rolden angstaanjagend.

Wij keken onze tolk zegevierend aan en herhaalden onze vraag van twee alinea's terug. Verwonderd zette hij zich aan de uitleg. „Het gaat er nu om," vertelde hij, „of je een bal, die achter is geslagen, terug mag slaan. En als je dat doet en je maakt een fout, of jij dan een punt kwijt bent of je tegenstander, die die bal per slot van rekening het eerst fout heeft geslagen."

Graag praten

Enige uitleg was vereist, zeiden we hem. „Tja," antwoordde hij, „dat is zo de gewoonte hier in Spanje. De mensen praten graag. Maar op een bepaald moment neemt de directeur of de

voorzitter een beslissing, die trekt iemand aan, in dit geval een tennisleeraar, en dan heeft de rest dat te slikken. Als Spanjaard vecht je die beslissing niet aan, dat kan niet, dat mag niet. Dat vind je op alle niveaus terug. Je hebt je maar neer te leggen bij de beslissing van de baas, of je het daar mee oneens bent of niet. Als de regering zegt, dat iets zus en zo moet, moet je dat doen, ook als het tegen de eigen gedachten indruist, ook als je het, zoals in dit geval bij velen, eigenlijk niet kan betalen. Het zit alleen niet in de aard van de Spanjaard om dan niet te discussiëren, maar daar kiezen ze dan wat onbenullige onderwerpen voor uit, zoals in dit geval de gelijke sokken of de bal, die uitgaat. Daar worden de meest nutteloze opmerkingen over gemaakt, maar dat geeft volgens hen niet. Ze hebben hun zegje gezegd. Daar gaat het om."

Kern van de zaak

Ziedaar een lange inleiding om tot de kern van de zaak te komen. Want zo „geest-gedood" als uit het bovenstaande zou kunnen blijken, is Spanje niet. Bijna 30 jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog en de bevrijding van Europa van de nazi-terreur is Spanje nog in beweging. Vrije Spanjaarden, christen-democraten, liberalen en socialisten zitten namelijk nog gevangen. Dit als gevolg van het feit, dat in 1945 vergeten is met het bevrijden en schoonmaken door te gaan tot en met de andere kant van de Pyreneeën.

Rechtse extremistische groepen plegen gewelddadige aanslagen op mensen en gebouwen, omdat zij vinden dat de Opus Dei-regering nog niet autoritair genoeg optreedt tegen de illegale bewegingen, die in een land werken, waar de arbeiders geen vakbonden mogen oprichten, waar geen politieke partijen zijn toegestaan en waar de politie de mensen met het grootste gemak doodschiet, wanneer men demonstreert voor hogere lonen, voor meer

vrijheid (persvrijheid) of tegen de luchtvervuiling.

De gevangenen zitten vol ontevreden priesters en protesterende arbeiders van allerlei ideologie. Kunstenaars worden in hun creativiteit belemmerd, journalisten moeten zwijgen. Kranten, die toch kritiek uitoefenen, worden opgeheven, zonder dat daar beroep tegen mogelijk is. Maar de vakbonden werken nog ondergronds en even illegaal bestaan er partijen en groeperingen. Wachtend, totdat andere democratieën in Europa, bijvoorbeeld de NATO-partners, er op aandringen dat Spanje op een iets andere democratische wijze geregeerd zou moeten worden.

Idealen

Ze bestaan nog bij tienduizenden, die nieuwe Goya's, Cervantes' en Garcia Lorca's, die zich bewegen in dit land en er vele jaren gevangenisstraf voor over hebben om hun idealen te bereiken. Meestal zien wij dat andere Spanje niet als vakantiegangers — Spanje is nog steeds Nederlands populairste vakantie-land, waarnaar we met honderdduizenden optrekken — we kunnen het en mogen het niet zien. Wij zien slechts het gevestigde officiële gezicht. Een Spanjaard, uit de gevangenis van zijn land ontvlucht, waar hij achttien jaar zou moeten doorbrengen na een demonstratie voor de persvrijheid, zei ons vorige maand: „De enige, die het goed heeft in Spanje, is de toerist."

In die geest moet men het als een uiterst dappere daad zien, dat vorige maand openlijk studenten hebben gedemonstreerd in Madrid en dat arbeiders in vele plaatsen even openlijk hebben gestaakt. Want wie daarbij gepakt wordt, zal meer moeten missen dan enkele dagen salaris. Spanje — het zij tot slot gezegd — leeft godzijdank niet alleen meer in toeristische kringen.

RIEN ROBIJNS.

A Clockwork Orange

FILM

Kijken naar de films van Stanley Kubrick (Dr. Strangelove en 2001; A Space Odyssey) geeft velen het gevoel dat de maker zich niet bezig wenst te houden met aardse problemen, vrij vertaald de problemen van alledag. Men is gauw geneigd te vinden dat Kubrick iemand is die voortdurend leeft in hoger sferen en aan de rampspoeden van deze wereld argeloos voorbijgaat.

Goed beschouwd echter gaan bovenstaande beweringen niet op. De bedoelingen die Kubrick had met het maken van Dr. Strangelove (met schitterende rollen van Peter Sellers en George C. Scott) en 2001: A Space Odyssey zijn overduidelijk.

Hij toonde beide keren aan dat de mensheid nog zo eindeloos ver af is van een zekere mate van volwassenheid; dat de maatschappij een hoopje zand is waar de wind naar eigen goeddunken wat mee kan doen. Men bedacht het atoomtijdperk, maar leerde het niet te beheersen; men schiep het computertijdperk doch liet zich regeren door het apparaat.

Problemen

En nu in A Clockwork Orange pakt Stanley Kubrick het verschijnsel maatschappij bij de kop. Zo'n tweeëneenhalf uur heeft deze regisseur nodig om zijn problemen met de maatschappij uit te leggen. Hij kritiseert niet, hij registreert alleen het verhaal van iemand die net niet past in het „normale” huisje-boompje-beestje-patroon en door de gemeenschap wel eventjes in het rechte spoor wordt geholpen zonder rekening te houden met wat voor wens ook van het individu.

Net zoals in 2001: A Space Odyssey het geval was, heeft Stanley Kubrick voor zijn A Clockwork Orange weer dankbaar gebruik gemaakt van klassieke en elektronische muziek. Walter Carlos zorgde voor het laatste, de klassieken werden verzorgd door Ludwig van Beethoven, Rossini, Edward Elgar, Terry Tucker, Erika Eigen. De evergreen „Singing in the Rain” werd gespeeld en gezongen à la Gene Kelly.

Kubrick koos uit de talloze problemen waar een samenleving mee zit, maar (nog) geen antwoord op weet, de agressie opgroeiende jeugd. Een jeugd, die thuis (lees de maatschappij) niet kan vinden wat ze denkt te vinden, waar alles kil is (de flatwijken), waar de apathie echt „leeft”, waar orde en gezag de agressie in de hand werkt.

Kubrick haalde zijn filmthema uit de roman van Anthony Burgess, die in 1962 A Clockwork Orange publiceerde. Evenals Burgess, hakte Kubrick het verhaal in drieën. In het eerste deel laat hij de hoofdpersoon Alex (sublieme rol van de in If... debuterende Malcolm McDowell) zijn agressie samen met drie vrienden botvieren op de maatschappij.

Alex en zijn bende opereren vanuit een melksalon — vol papiermaché

vrouwen met reusachtige borsten waar de melk uitspuut — en in de auto van Alex stropen ze de omgeving af. In een villa overweldigen en verkrachten ze een vrouw en mishandelen ze de echtgenoot op de maat van „Singing in the rain”.

Tijdens een volgende strooptocht wordt een vrouw, die sereen leeft te midden van groteske sex-kunstwerken en een legertje katten, door Alex doodgeslagen met het pronkstuk van de verzameling, een polyester phallus. Telkens als de bende zo'n tocht maakt, toont Kubrick ons het kille flatgebouw en de smakeloze appartementen waar Alex woont. De apatische ouders begrijpen niets van de leefwijze van hun zoon, die zich dan ook telkens opsluit in het enige bewoonbare plekje van het hele flatgebouw, zijn eigen kamer waar hij elke keer weer een orgastisch plezier beleeft aan de Negende Symfonie van Beethoven.

Voor het tweede „hoofdstuk” neemt Kubrick ons mee naar de gevangenis waar Alex zijn straf moet uitzitten wegens de moord op de kunstaanbiddende vrouw.

Zo laat Kubrick ons een maatschappij zien die pas corrigerend in actie komt als de daad al is gepleegd. Feilloos toont Kubrick het falen van die maatschappij: een goedwillende directeur die ook geen ijzer met handen kan breken; de hoofdcipier, die het jammer vindt dat stokslagen verboden zijn, de homofiele dominee die de gevangenen in de billen knijpt onder het uitroepen van „Hallelujah, prijs de Heer”.

Links:

Stanley Kubrick (rechts) praat met Malcolm McDowell en Michael Bates, hoofdscipier in de gevangenis.

Onder:

Een rechercheur (Steven Berkoff) neemt Alex (Malcolm McDowell) onderhanden.

Links onder:

Alex bedreigt een eenzame vrouw met haar kunstobject. Rechts regisseur Stanley Kubrick achter de camera.

Kandidaat

Omdat Alex de meest geschikte kandidaat lijkt, wordt hij het proefkonijn voor een nieuwe wetenschappelijke therapie, die gebaseerd is op een soort braakneiging bij gedachten aan agressie en/of sex. Alex is een uitstekend proefkonijn en aan het slot van de „heropvoeding“ mag de toplaag van de maatschappij komen kijken hoe hun geestesprodukt zal reageren. En inderdaad, Alex laat zich beledigen en slaan zonder dat hij iets terug kan doen, hij blijft inderdaad impotent als een mooie, oversexuele vrouw haar proeve van bekwaamheid op hem loslaat. Zelfs de muziek van Beethoven, uiteraard de Negende Symfonie, maakt hem tot kotsenswoorden toe gek. Het minst sterke deel in Kubricks *A Clockwork Orange* is het laatste, waar Alex opnieuw wordt losgelaten op de

samenleving en dezelfde belevenissen als in het eerste deel doormaakt.

Natuurlijk is het een onmisbaar deel, want Kubrick laat zien hoe keurig netjes elke „afwijking“ door de maatschappij kan worden gecoupeerd en hersteld tot meerdere heil en glorie van die samenleving. Filmisch vond ik het meest tegenvallende deel; elke actie was bewust vermeden, de shots waren te doordacht. Maar Kubrick had wel een paar fijne grappen in petto die je toch wat angstig deed glimlachen.

Op een geweldige manier steekt Stanley Kubrick de draak met elk soort hoogwaardigheidsbekleder. De minister van binnenlandse zaken b.v., die de therapie op Alex propageerde, wordt dikke maatjes met de ex-delinquent. Na de smeekbede „Alex, help ons, blijf toch een nette jongen“ stormt de fotograferende pers binnen en legt het gebeuren voor de eeuwigheid vast. Alex

is dan voorgoed opgenomen in de veilige beschutting van de samenleving.

Veel lof

Zoals al eerder opgemerkt moet veel lof worden toegeschreven aan Malcolm McDowell als Alex, een perfect uitgevoerde rol van iemand die extrovert genoeg is om te haten en tevens zo introvert dat je er medelijden mee moet hebben.

Verder is er goed en hard camerawerk van John Alcott die er niet altijd achter stond, want de meester — Stanley Kubrick — is kien genoeg om zelf ook eens via de zoeker naar zijn eigen werk te kijken.

PETER J. MOREE

Betekenis van de geestelijke verzorging

Het huiswerk, dat de hoofdraadsman zijn skribenten opgeeft, valt niet mee. Dat komt vooral, omdat hij in zijn vraagstelling blijkbaar uitgaat van de veronderstelling, dat „de geestelijke verzorging” in ieder geval zoveel gemeenschappelijks heeft, dat hij aan een roomse pater, een liberale dominee, een linkse persmuskiet, een vakverenigingsbons, twee ouwe stompen, twee snorrebaarden en sabelkletteraars en twee ongelovige verzorgers van de geest meent dezelfde vragen te kunnen stellen over hetzelfde onderwerp „de betekenis van de gv”.

„De gv”, wat is dat? In ieder geval een pluriform verschijsel. In mijn eigen sektor werken dominees in opdracht van zo'n twaalf verschillende kerkelijke denominaties: alle schakeringen tussen de zwarte kousen en het jolig vrijzinnig, humanistisch-christen zijn toe zijn er vertegenwoordigd. Ook in hun wijze van benadering van de wereld om ons heen zijn allerlei schakeringen waar te nemen. Dat komt bijvoorbeeld tot uiting in hun politieke keuze. Zo zijn er onder de protestantse geestelijke verzorgers een aantal actief lid van één van de „christelijke partijen”, maar anderen zijn dat van bijvoorbeeld de VVD, de PvdA of D'66. Bij de humanistische raadslieden is de situatie, geloof ik, niet veel anders. Ik heb tenminste raadslieden horen spreken uit een achtergrond van een existentialistische levensbeschouwing (b.v. Sartre of Jaspers), maar ook het traditionele idealisme ontbreekt niet, terwijl anderen hun wijsheid putten uit de bronnen van Marx en Marcuse. Wat hun politieke keuze betreft ontmoette ik humanistische geestelijke verzorgers, die actief zijn in VVD, PvdA en PSP. Dus ook een pluriforme zaak!

Toch is er, naar ik meen, een groot verschil tussen enerzijds de godsdienstig-geestelijke verzorgers en anderzijds hun humanistische collega's. De eersten (rooms-katholiek, protestants en joods) kunnen het er zeker over eens zijn, dat aan hun werk in de krijgsmacht een dimensie is toegevoegd, die *wezenlijk* is voor hun activiteiten: de godsdienstige dimensie. Zij hebben in laatste instantie, via de kerk of synagoge, die hun beschikbaar is gesteld, hun opdracht van God.

Teleurstelling

Dat geldt niet voor de humanisten. En hier moet ik uiting geven aan een diepe teleurstelling, die naar ik aanneem gedeeld wordt door vele van mijn collega's. Met de goede herinneringen aan humanistische pioniers als professor Pos en Evert Vermeer, met de vreugde die er ook bij velen van ons was toen het eerste humanistische vormingscentrum voor militairen in Nunspeet werd geopend, met de verwachting,

Wij starten met bijgaande artikelen van hoofdvluchtmaatschappij Bär en hoofdvluchtmaatschappij V. d. Poel een artikelenreeks betreffende taak, positie en omvang van de geestelijke verzorging in de strijdkrachten. In volgende nummers zullen, naar wij hopen, nog artikelen verschijnen uit kringen van militaire autoriteiten, belangenverenigingen, VVDM, dienstplichtigen en raadslieden. Zo mogelijk zal er ter afsluiting een artikel van redactie-wege worden geschreven waarin uit het gepubliceerde enkele conclusies worden getrokken. Het spreekt vanzelf dat de uitgenodigde schrijvers de volle vrijheid zullen hebben om hun mening naar voren te brengen.

RED.

dat er nu een gesprekspartner op niveau kwam, die humaan en sociaal bewogen, gestalte wilde geven aan een buitenkerkelijke levens- en wereldbeschouwing, vraag ik me af, met de praktijkervaring als toetssteen: wat doet een humanistisch raadsman eigenlijk méér dan wat een goede welzijnsfunctionaris allang doet? Dat doet, mijn beste Lips, niets af aan mijn verwondering en waardering voor het harde werken van de raadslieden. Daar komt nog een andere teleurstelling bij. Enige jaren geleden werden de diensten geestelijke verzorging administratief losgemaakt van „burgerpersoneel” en aangeleund tegen de organisatie van de opperofficieren-personeel. Dat bracht uiteraard het risico mee van een grotere invloed van, wat in de brief van de hoofdraadsman wordt aangeduid als „het militaire apparaat” op de geestelijke verzorging. Gelukkig is het tot nu toe zo'n vaart niet gelopen, vooral door de goede persoonlijke relaties van geestelijke verzorgers en de betrokken militairen. Helaas hebben de godsdienstig-geestelijke verzorgers de humanisten hier niet aan hun kant gevonden. Jammer! En ook op allerlei ander gebied is de door vele predikanten en aalmoezeniers uitgestoken hand maar al te

zelden geaksepteerd! Nogmaals: jammer!

En dan nu de vier vragen van de hoofdraadsman. We zien daarbij de diskriminerende wijze waarop hij schrijft over „de traditionele taken van woordverklondiging en individuele verzorging” maar over het hoofd.

● Onlangs is een inventarisatie opge maakt van oude en nieuwe taken van de (godsdienstig) geestelijke verzorgers. Hier volgt ze (met mijn instemming):

1. kerkdiensten ('szondags en maandelijke oefeningen);
2. gevo-lessen, catechisatie, dagsluiting;
3. persoonlijke zielszorg, pastoraat, gezinsbezoek;
4. ziekenbezoek (thuis, hospitalen, burgerziekenhuizen), bijstand in nood-situaties;
5. medewerking bij officiële vieringen;
6. deelname aan militaire oefeningen;
7. vormingswerk voor beroeps en dienstplichtig personeel;
8. uitbreiding aantal gevo-uren, door thans vereiste discussietechnieken in kleine groep;
9. gesprekskringen, ook met gezinnen van militairen en in het kader van de belangenorganisaties;
10. toenemende pastorale zorg voor gezinnen van militairen, in toenemende mate ook voor het bij militaire onderdelen geplaatst burgerpersoneel;
11. godsdienstonderwijs op lagere en middelbare school (buitenland);
12. studie, bijscholing, specialisatie en adequate voorbereiding van de gevo-lessen, literatuurvoorziening;
13. commissie-werk (geestelijk-medisch-sociaal-huisvesting-commissies);
14. publikaties (in- en extern);
15. deelname aan vergaderingen van en vertegenwoordigingen in organisaties t.b.v. militairen; idem in kerken en kerk-organen;
16. toenemend beroep van de kerk op haar dienaren bij de krijgsmacht t.a.v. voorlichting over geestelijke verzorging en mil. dienst;
17. leiding van geestelijke centra (KLu) en begeleiding van het werk in de militaire tehuizen;
18. meewerken en meedenken aan ontwikkelingen binnen de krijgsmacht in contactcommissies dienstplichtigen, beraad met commandanten en personeelsfunctionarissen;
19. onderhouden van oecumenische en internationale contacten;
20. sociale verplichtingen, jubilea, personeelsverenigingen enz.;
21. opvang rekruten (KL), opkomst op meer onderdelen, meer aanpassings-moeilijkheden, 10 min. gesprekken, TS-ers en KVvers en jonge beroepsmensen vragen bijzondere aandacht;
22. administratie en correspondentie.

● Behoort de gv zich zelfstandig op te stellen? Antwoord: neen. Zij is verantwoordelijk schuldig aan haar opdrachtgeefster de kerk; of beter nog: aan de Heer der Kerk. Natuurlijk (maar dat is het intrappen van een open deur!) moet ze geen godsdienstige of „geestelijke” onderbouw proberen te geven aan de militaire inspanning, het nationaal élan, de Navo. Het is een gelukkige coincidentie als de

doeleinden van militaire en geestelijke inspanning parallel lopen; dan zijn er maar weinig gewetens- of rolkonflikten. Zó heb ik het ondervonden toen ik gedurende de tweede wereldoorlog geestelijk verzorger werd. Maar zó duidelijk is het na 1945 niet meer geweest. Maar moet niet ieder die nadenkt, leren leven met konfliktsituaties en op een bepaald moment een keuze doen als het (onvermijdelijke) compromis compromitterend gaat worden?

● Is kritiek van de gv op het militaire apparaat mogelijk en/of gewenst? Wéér het intrappen van een open deur! Natuurlijk. Maar nu moet ik tegelijk verklaren, dat ik in het algemeen de kritiek van de humanistische gv en de wijze waarop ze die uitoefent maar zelden bewonder. Open brieven, een publiciteitsgraantje meepikken in processen die allang aan de gang zijn, en (erger nog) een mentaliteit die een werkelijke solidariteit met de vrijwillig dienende militair praktisch uitsluit, bevordert de polarisatie en hindert vaak de voortgang van vermaatschappelijking en democratiseringen.

Staat de humanistische gv werkelijk naast de militair (dienstplichtig én vrijwillig dienend)? Een vraag, die ik graag beantwoord zie in de twee laatste artikelen van deze reeks. De raadslieden hebben tóch het laatste woord!

● Is de omvang van de gv thans te groot, precies goed, te klein? Maar Lips! Je bent toch geen Van Rijksevorsel? Het is m.i. een vraag, die in de eerste plaats beantwoord moet worden door onze sponsor-organisaties: de kerken en het humanistisch verbond. Zij zullen met de overheid tot een overeenstemming moeten komen over de omvang van de gv. En dat zal de overheid moeten bepalen of ze bereid blijft deze zaak te steunen in de geest zoals ze tot nu toe heeft gedaan.

Zeker zal bij het beantwoorden een rol spelen het functie-verlies van de kerken en het nog grotere functie-verlies van het humanistisch verbond enerzijds, het toenemen (vooral kwalitatief) en intensiveren van het werk van de geestelijk verzorger anderzijds. Overigens ben ik van mening, gezien het ontbreken van liturgische, pastorale en apostolaire opdrachten, dat de humanistische geestelijke verzorging qua omvang goed is bedeed. En dat vele militaire kommandanten méér égarde tonen t.a.v. de raadsman dan t.a.v. diens katholieke of protestantse kollega (uit een zekere vrees voor „politieke” repercussies?).

Overigens, sans rancune. Het ga de geestelijke verzorging, óók die namens het humanistisch verbond bijzonder goed. Want in de moeilijke jaren, die allen, die in de krijgsmacht dienen of die daar verantwoordelijkheid voor dragen, beleven en nog tegemoet gaan, zullen zeker die diensten, die van buiten de krijgsmacht hun opdracht tot religieus — ethische bezinning en bewustwording hebben gekregen in die krijgsmacht niet gemist kunnen worden.

A. C. J. VAN DER POEL.

NOGMAALS GV

Nogmaals GV

Na de vele artikelen en interviews, waarmee de laatste tijd de Geestelijke Verzorging bij de Strijdkrachten in de publiciteit is gekomen, nu weer een serie meningen op verzoek van de redactie van EGO. Het verzoek — althans aan mij — hield tevens een programma in, met dien verstande dat de bijdrage vooral aan bepaalde aspecten van de Geestelijke Verzorging zou zijn gewijd. Dit ter verklaring van de eenzijdigheid van de nu volgende bemerkingsen. De taak van de Geestelijke Verzorging blijft natuurlijk ten principale een zaak van de zendende Kerk of instantie. Daarmee is gezegd dat alles wat de RK Geestelijke Verzorging tot haar taak rekent „kerkewerk” is in die zin, dat de opdracht der Kerk in breedste zin wordt uitgevoerd. Naast de specifieke aspecten van die taak strekt de opdracht zich uit tot alles wat de mens in de krijgsmacht kan raken en bezighouden, hetgeen gelijkelijk geldt voor dienstplichtigen en vrijwillig dienenden. Het zou nl. een fatale vergissing zijn om te menen dat de Geestelijke Verzorging zich uitsluitend op de categorie der dienstplichtigen zou moeten richten.

Verschillen

In verband hiermee bestaan er opmerkelijke verschillen in aanpak tussen de Geestelijke Verzorging bij de drie krijgsmachtdelen, die in dit opzicht op verschillende wijze zijn samengesteld, mede vanwege hun eigensoortige taak. De werkzaamheden van de Geestelijke Verzorging zouden in drie grote groepen kunnen worden ingedeeld, t.w. *verkondiging* (lessen, vormingscursussen en bezinningsdagen), *liturgie* (waaronder tevens alle activiteiten van meer beschouwende aard dienen te worden begrepen) en *diaconie*.

Over de eerste twee zal ik in dit verband niet uitwijden, met name omdat deze zaken toch weinig verduidelijking behoeven. Alleen zij opgemerkt, dat de drie groepen vanzelfsprekend veel raakvlakken hebben en zelfs hier en daar volkomen in elkaar overvloeien. Dan blijft de opdracht tot diaconie, dat is dienst aan ieder afzonderlijk en aan allen gemeenschappelijk.

Voor beide geldt de uitdrukkelijke bedoeling om elk dienstbetoon te doen zijn een teken van Christus' liefde, om zo in iedere naaste Christus te dienen. Concreet komt dit neer op een inzetbaarheid op alle denkbare, terreinen en niveaus. Vanuit de eigen verantwoordelijkheid opererend organiseert de Geestelijke Verzorging zelf geestelijke dienstverlening, inspelend op actuele behoeften. Anderzijds treedt de GV met haar eigen specialistische inbreng in die activiteiten die de krijgsmacht ontplooit ten behoeve van de mens in haar dienst. Dit is natuurlijk het gemakkelijkst wanneer het om individuen gaat, maar het is evenzeer mogelijk wanneer het groepen en zelfs structuren betreft. De dienstverlening krijgt nl. heel dikwijls de gestalte van een handreiking bij de zelfontplooiing van de mens in zijn leef- en werkomstandigheden. Vandaar dat de Geestelijke Verzorging intensief betrokken is bij alle ontwikkelingen betreffende vermaatschappelijking en humanisering binnen de krijgsmacht, zitting heeft in vele commissies zowel op onderdeels- als op stafniveau, haar stem laat horen, welhaast „te pas en te onpas” om met de Apostel te spreken, overal daar waar naar haar mening gewaarschuwd moet worden, maar vooral ook waar een stimulerend woord de voortgang kan bevorderen.

Vervolg op pagina 12

Belangstelling

In deze tijd van intense belangstelling voor structuren gaat een evenredige portie tijd heen met wat men wel misprijzend „gepraat” noemt. Dit lijkt echter onvermijdelijk, en bovendien wijst de praktijk uit dat deze vorm van dienst van wezenlijk belang is. In dergelijke gesprekken treft men de mens in de krijgsmacht immers aan op een tweeledige manier, nl. als voorwerp van de zorg van de Geestelijke Verzorging in het algemeen, maar ook als partner in de gemeenschappelijke zorg voor de medemens in de krijgsmacht. Vandaar dat de opstelling van de Geestelijke Verzorging t.a.v. de krijgsmacht enerzijds een heel vrije moet zijn (en dat ook inderdaad is), terwijl aan de andere kant de bezorgdheid voor de aan de Geestelijke Verzorging toevertrouwde militairen een zeer wezenlijke verbondenheid met de gehele groep tot stand brengt, die gestalte krijgt in de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor elkaar. Men heeft — ook binnen de krijgsmacht — wel eens moeite met de uniform dragende geestelijken, maar het is tekenend dat de Humanistische Raadslieden, die zoveel later dan paters en dominees hun plaats binnen de krijgsmacht konden bepalen, de militaire situatie hebben verkozen boven b.v. het dienen op burgercontract, en dat zij bovendien zelfs op bevorderingen e.d. aandringen! Wat ons betreft zijn deze dingen niet van wezenlijk, maar wel van enig belang omdat zo de Geestelijke Verzorging ook uiterlijk er bij hoort en zijn eigen plaatsje heeft. Het gevaar van een verderfelijke identificatie bieden wij gaarne het hoofd vanuit de vrees dat de pater in burger best eens een vreemde zou kunnen blijven.

Kritiek

Het is natuurlijk goed denkbaar, dat er vanuit de kerkelijke opdracht — dat is vanuit de boodschap van het Evangelie — aanleiding is tot het formuleren van kritiek, en de vrije opstelling van de Geestelijke Verzorging garandeert te allen tijde de mogelijkheid tot het uiten daarvan. Het is wellicht goed om openlijk te verklaren, dat ik vanuit mijn ervaring — en ik spreek waarschijnlijk namens vele collega's in deze — gaarne verklaar dat positieve, geëngageerde en deskundige kritiek altijd wordt aanvaard, zij het niet altijd begrepen of verwerkt. Sterker nog: in stijgende mate wordt van de Geestelijke Verzorging een kritische begeleiding gevraagd. Maar nogmaals, die kritiek moet steeds voortkomen uit een intense belangstelling en een oprechte bezorgdheid voor alle mensen binnen de krijgsmacht zonder onderscheid. Geen enkele categorie of

leeftijdsgroep kan in dit verband worden beschouwd als verkerend in een uitzonderingspositie, maar allen zonder onderscheid hebben recht op begeleiding en kritiek. Vandaar dat het van zeer groot belang is dat de Geestelijke Verzorgers zich nooit identificeren met één groep (b.v. de dienstplichtigen of de onderofficieren) en vanuit dat isolement kritiek uitoefenen op de anderen. Eenzijdigheid straft zichzelf altijd, en wee degene die de rekening gepresenteerd krijgt van zijn ondoordachte acties! In dit verband zou ik trouwens de vraag willen stellen of het wel zo duidelijk is wat er onder kritiek moet worden verstaan. Inhoud en functie van kritiek zijn zo afhankelijk van de vooronderstellingen van degene die aan het woord is! Daarom zou ik willen vasthouden aan de eisen die ik hierboven aan de kritiek in het algemeen heb gesteld, met daarbij nog als laatste bemerking, dat kritiek, wil zij doeltreffend zijn, altijd zodanig dient te worden gepresenteerd dat zij aanvaardbaar is en verstaan kan worden. Vanzelfsprekend doen deze voorwaarden in geen enkel opzicht afbreuk aan eventuele felheid van die kritiek!

Men kan zich na dit relaas de vraag stellen met hoeveel mankracht de Geestelijke Verzorging zou moeten worden uitgerust om dit toch wel ambitieuze programma uit te voeren. Mij dunkt dat hier nauwelijks van één enkel afdoend antwoord sprake kan zijn. Vanuit de Kerken moet onder alle omstandigheden het aanbod van de optimale dienstverlening blijven uitgaan, maar het is aan te bevelen om de behoefte te peilen in de troep. Een minimum aan evenwicht tussen vraag en aanbod is alleen maar gezond. Daarom dat met name in de KLu een wetenschappelijk onderzoek naar de Geestelijke Verzorging in al zijn facetten heeft plaatsgevonden, een duidelijke poging dus om tot grotere klaarheid in deze te komen.

Natuurlijk krijgt de Geestelijke Verzorging haar deel in deze tijd van bezinning op oude waarden en methoden. Zij moet zich ook aanpassen, niet om al haar waarden als ballast weg te werpen, maar om steeds beter haar taak bij de krijgsmacht te zien en uit te voeren. De tijden zijn momenteel niet gemakkelijk, ook niet voor de GV (geen enkele groepering uitgezonderd), maar laat iedere Geestelijke Verzorger weten dat de heer der Wereld naar Zijn belofte van de geschiedenis steeds heilsgeschiedenis maakt. Vandaar dat wij in trouw aan onze opdracht de liefde tot allen gestalte zullen blijven geven in trouwe dienstbaarheid aan de mens in de krijgsmacht.

R. Bär O.S.B.

De laatste maanden staan de kranten vol over „negatief voetbal”. Het zijn vooral de leiders, trainers en spelers van hoger geklasseerde clubs die moord en brand schreeuwen. „Het voetbal wordt vermoord. We jagen de mensen van de tribunes. Dit is geen voetbal meer”. Ziehier een handvol kreten. Maar wie zijn volgens de schreeuwers de schuldigen? Juist u raadt het; de verenigingen die in degradatienood zijn. Het is sinds jaren een normale gang van zaken dat clubs die de rode lijn dichterbij zien komen of daar reeds onder staan geen belang hebben bij puur aanvallend voetbal. De risico's die zij met een dergelijk, stellig voor het publiek, attractief soort voetbal spelen zijn te groot. Want je kunt aanvallen wat je wilt, maar als je er niet in slaagt om ook maar een keer te scoren win je nooit een wedstrijd. Echter er zijn andere minder gunstige factoren voor een club in nood. Het is begrijpelijk dat een vereniging die onderin bungelt over kwalitatief minder goede spelers beschikt dan een topclub. Gevolg: verdedigen is eenvoudiger dan aanvallen; dus kiest men zeker tegen topclubs de eenvoudigste weg.

Klaas Nuninga, jarenlang Ajacied er sinds drie jaar actief bij DWS heeft over deze materie een uitgebalanceerde mening. Hij zegt: „Het is allemaal zo betrekkelijk. Die kritiek deel ik echt wel van de topclubs. Het is nu eenmaal niet leuk tegen verenigingen te spelen die weinig meer doen dan met velen in het strafschopgebied hangen. Maar laten ze ons dan eens zeggen wat we anders moeten doen. Ik wil best aanvallend voetbal spelen. Maar en nu komt het: ten eerste hebben we voor dat spelsysteem de mensen niet en ten tweede moet je toch ook aan de punten denken. Als je in degradatiegevaar bent ga je niet onbezonnen te werk”.

Start

Groninger Nuninga, die na een succesvolle start van zijn carrière in het Noorden naar Amsterdam kwam er sinds enige jaren in Baarn woont, mag met enig gezag spreken. Vele jaren werd hij met eenzelfde probleem geconfronteerd, toen hij nog het rood er wit van Ajax droeg. Toch zijn er volgens Nuninga vele verschillen met een paar jaar terug. Nuninga: „Het voetbal in zijn algemeenheid is zoveel veranderd dat je van een negatieve instelling van bepaalde clubs niet mag spreken. De enorme groei van een Ajax er Feyenoord heeft het verschil in eredivisie zo geaccentueerd dat je automatisch de rol van underdog krijgt toebedeeld. Het is namelijk niet moge-

ONS VOETBAL-BETAALDE-GAAT KAPOT

ijk om bijvoorbeeld tegen een Ajax aanvallend voetbal te spelen. Ook al wil je nog zo graag. Je krijgt geen kans. Automatisch word je teruggedrongen. Ja en dat is het verschil in kwaliteit. Daar doe je niets aan".

Ons voetbal draait in een vicieuze cirkel rond. Het probleem wordt steeds groter. De topclubs, in casu Ajax en Feyenoord nemen steeds meer afstand. Ze hebben de kans zich internationaal te ontplooiën; krijgen door het spelen van Europa Cupwedstrijden veel geld in kas en kunnen als logisch gevolg daarvan de betere spelers van de „armere" en minder succesvolle clubs wegzuigen. Gevolg: de nationale competitie is minder aantrekkelijk en veel minder toeschouwers trekken naar de voetbalvelden. Het betaalde voetbal dat slechts kan leven bij de gratie van zijn publiek staat voor een bankroet.

Plannen

Er zijn in het verleden vele plannen ontvouwd. Het meest recente kwam van DWS-voorzitter Dé Stoop. Die ging zelfs zover dat hij de clubs die in de Europa Cup spelen wilde opleggen dat zij een deel van de recette van die wedstrijden zouden afstaan tot steun van de noodlijdende verenigingen. Wel dit plan gaat mij te ver. Een Ajax bijvoorbeeld heeft zo'n zes à zeven jaar geleden zelf de financiën gefourneerd om een sterker elftal te formeren. Het risico was groot maar het lukte. Wel Ajax trekt nu al jaren rente van die centen. Nee, het lijkt mij dat de vele Europese competities, we hebben er al een stuk of vier, het nationale voetbal vermoorden. Jan-publiek is verwend met de grote Europese toppers. Logisch dat een voetbalenthousiast, wan-

neer hij midweeks Ajax-Benfica heeft gezien op zondag niet nog eens naar DWS-Twente gaat. De nationale bonden kunnen op dit punt niet meer terug. Toch zou het verstandig zijn als een stel „geleerde" heren eens om de tafel ging zitten en deze problematiek eens internationaal gaat bekijken. Het is een kwestie van zwemmen of verzuipen. Zoals de vlag er nu voor hangt zullen binnenkort zowel in Nederland als in een aantal buurlanden vele verenigingen het loodje leggen. Vandaar dat de topclubs, die zo hard schreeuwen dat er negatief voetbal wordt gespeeld, ook de hand in eigen boezem moeten steken.

WIM JESSE

"De nieuwe nomaden"

Het is 1967. In ons land hebben nog maar weinigen weet van de „underground-movement”. Bij het horen van het woord denkt men of aan ondergronds verzet of aan de Londense metro. En de nieuwe beweging, ontstaan aan de Amerikaanse westkust, heeft noch met het een noch met het ander ook maar iets van doen. Nederland en Amsterdam hebben het nog veel te druk met Provo, dat in het herfstnummer van het Engelstalige Holland-promotion blad „Delta” overigens een gewild export-artikel blijkt. Toch hebben de roerselen rond San Francisco en de happenings aan het Amsterdamse Spui te veel verwantschap om in dezelfde tijd op weliswaar twee totaal verschillende punten van onze aardbol alleen maar toevallig te zijn ontstaan. Amsterdam is in 1967 nog geen uitgesproken toeristische trekpleister voor jonge, alternatieve Amerikanen. De onrust op de Dam wordt nog veroorzaakt door binnenlandse ongeregelde heden, het Vondelpark is nog het domein van jonge moeders met hun kinderen en bejaarde hoofdstedelingen. Het groepje bellen blazende en musicerende „flower power”-kinderen dat op zonnige dagen naar het Vondelpark trekt is erg klein. Maar het begin is er. Langzamerhand verschuift de belangstelling van jonge Amerikanen van Londen naar Amsterdam. Over Provo is in de Underground-bladen (International Times, Los Angeles Free Press) al veel eerder bericht dan in de officiële pers. Terwijl er in San Francisco en New York in de grote parken „be-ins” en „love-ins” worden gehouden, die duizenden hippies trekken, beleeft Nederland zijn eerste gigantische manifestatie van dit soort in augustus '67: „Hai in de Rai”, een popfeest bezocht door 8000 jongeren.

In april 1968 worden de kosmisch-ludieke ontspanningscentra Paradiso en Fantasio geopend, 's zomers zijn er uitgebreide „love-ins” in het Vondelpark. De faam van Amsterdam als progressief-tolerante stad waar ruimte is voor subculturele activiteiten groeit aanzienlijk. Het jaar daarop — in 1969 — wordt de Dam een trefpunt voor talloze jongeren uit een grote verscheidenheid van landen. Overdag zijn er weinig problemen, maar vooral het nachtelijk verblijf op en rond het Nationaal Monument doet bij de neringdoenden in de directe omgeving grote irritaties ontstaan. De opvang van alternatieve toeristen lijkt uit de hand te lopen. Aan het einde van het seizoen worden er door de Amsterdamse politie bijna duizend personen aangehouden, die de hele zomer geen strobreed in de weg was gelegd. Het gezag zoekt een stok om de hond te slaan. Het kleinste blokje hash is al voldoende om opgepakt te worden. Een vorm

van generale preventie, dit keer niet om misdaden te voorkomen, maar eerder om een groeiende stroom van toeristen in de volgende jaren wat in te dammen. Het heeft nauwelijks geholpen. Dat kon ook niet anders. De sterke groei van het jeugdtoerisme heeft een structurele oorzaak die meer te maken heeft met langere vakanties, hogere welvaart, lagere vliegprijzen en een soort tijdloze aantrekkelijkheid van Amsterdam, dan met een al of niet vermeend image van verdraagzaamheid op de grens van de zestiger en zeventiger jaren. Die aantrekkelijkheid van onze hoofdstad komt voort uit haar centrale ligging in Europa, de betaalbaarheid van alle centrale punten binnen de grachtengordel, de relatieve goedkoopte van ons land, de talenkennis van de meeste Nederlanders en die nauwelijks omschrijfbaar sfeer: een soort hutsot van historische schoonheid en intimiteit aan de ene kant en het moderne internationaal-avantgardistische klimaat anderzijds. Het zijn verkooppunten die niet slechts jongeren trekken, die weinig te besteden hebben, maar in nog veel grotere getallen ook ouderen. Vaak zullen dat mensen zijn, die de eerste kennismaking in hun schooltijd goed bevallen is. Toen pappie nog studeerde en hippie was, heeft hij hier met jullie moeder in het gras gelegen.

Als we — zoals meer en meer gebruikelijk wordt — het jeugdtoerisme zien als een vorm van het traditionele toerisme dan wordt duidelijk dat de overheid niet straffeloos selectieve beperkingen kan invoeren voor die categorie van buitenlanders die haar op dit moment het minst gelegen komt. Want negatieve publiciteit als gevolg van onvriendelijke maatregelen jegens jonge gasten zal zonder twijfel de gehele reputatie van gastvrije stad aantasten. Een overheid die het toerisme als een belangrijke inkomstenbron ziet, maakt zich ongelofwaardig en investeert te weinig goodwill in de toekomst, wanneer ze de stroom van jeugdige toeristen poogt af te remmen, omdat er aan hen te weinig te verdienen zou zijn.

Een Amerikaanse student die hier 's zomers in het Vondelpark ligt heeft vaak al de kas van de KLM gespekt, blijft hier gemiddeld veel langer dan de oudere toerist en hoewel hij geen tonnen uitgeeft vloeit er via entreeheffingen, consumpties, souvenirs, gebruik van openbaar vervoer etc. toch nog heel wat geld in de beurzen van de Amsterdamse instellingen en bevolking. Zelfs als we de kosten van de voorzieningen voor de jeugdige reizigers hiervan aftrekken lijkt het niet onwaarschijnlijk dat we er als geheel niet slechter van worden.

Al weer een zeer pragmatische reden

om de „nieuwe nomaden” niet te veel belemmeringen in de weg te leggen. Maar daarmee zijn we niet uit de moeilijkheden. Als de Amsterdamse bevolking, de Justitie en de regering in Den Haag voornamelijk oog hebben voor de negatieve effecten van het jeugdtoerisme, als daar zijn het druggebruik, de rand-criminaliteit, de ongeregelde straatverkoop, de vervuiling van parken en de hinder die veroorzaakt wordt tegenover de permanente bewoners van de stad, dan valt er van de gemeentelijke overheid nimmer een wijs en flexibel beleid te verwachten, waarin een in omvang toenemend verschijnsel bevestigd in banen geleid kan worden. Daarom lijkt het goed eerst enkele hardnekkige misverstanden jegens de jonge toeristen weg te nemen.

Sinds kort beschikken we over een indrukwekkende reeks rapporten van politie, GGD, Openbare Werken, Universiteit en van de gemeentelijke werkgroep jeugdtoerisme, waaruit vele interessante gegevens te herleiden zijn. De buitenlandse bezoekers blijken gemiddeld zo'n 19 tot 20 jaar oud te zijn. De mannen zijn veruit in de meerderheid en maken tweederde van het totaal uit. De belangrijkste groep zit op school of studeert, een kleiner gedeelte werkt en een niet on aanzienlijke categorie zit tussen twee perioden in. Er zijn mensen die hun eindexamen in de zak hebben en een lange vakantie nemen voor ze gaan verder studeren, er zijn er die uitgeleerd zijn en even op adem willen komen voor ze gaan werken, er zijn er ook die wachten tot ze in dienst moeten. Het aantal jongeren dat besluit om bijvoorbeeld een jaartje te gaan reizen voor men zich definitief in het arbeidsproces stort neemt onder invloed van de welvaart steeds verder toe. Men zoekt naar een soort uitstel van executie en kijkt hoe lang men het uit kan zingen voor er naar een echte baan gezocht moet worden. Met dit alles is het fabeltje van het werkschuwe tuig afdoende ontzenuwd. Natuurlijk zijn er jongeren die totaal geen heil meer zien in een vaste betrekking met goede vooruitzichten, maar dat aantal is vermoedelijk zeer klein. Voor de meesten is een vakantie in Amsterdam een soort tussenstation tussen twee levensfasen, waar men soms vrij lang kan vertoeven als men zijn aspiraties niet te hoog stelt en bereid is om als de middelen uitgeput raken weer even — als het kan tijdelijk — de armen uit de mouwen te steken. Het is overigens niet zo verwonderlijk dat veel alternatieve toeristen door de burgerman geassocieerd zijn met werkschuwen. Als je mensen niet ziet werken, kan je makkelijk denken dat ze nooit werken. Als je mensen de hele dag in het gras ziet liggen, lijkt dat weinig met een normale vakantie van doen te hebben. En als mensen zeggen dat arbeid, carrière en zekerheid niet langer wenselijke deugden zijn, dan wekken ze op zijn zachtst gezegd de schijn dat ze er niet op uit zijn het Bruto Nationaal Produkt te verhogen. Bovendien: als ze er raar uit zien en onder invloed van drugs verkeren, „zal een behoorlijke baas ze wel

niet willen hebben!" Het stereotype van de werkloze is hardnekkig, omdat het gekoppeld wordt aan eigen ervaringen. Wie een gezin wil onderhouden, zijn huis behoorlijk wil inrichten of een caravan wil kopen, moet daarvoor ploeteren. Te weinig mensen staan er bij stil dat er veel jongelui zijn die al die luxe (nog) niet (of niet meer) willen. Een ander hardnekkig gerucht wil dat de „Dam- en Vondelparkslapers" geen geld op zak hebben. Wie komt liften, geen hotel kan betalen en zijn eigen armbanden moet verkopen, zal wel geen geld hebben. Uit onderzoek van het marktonderzoekbureau Veldkamp weten we dat onder de jeugdige toeristen het aantal kinderen uit welgestelde milieus sterk oververtegenwoordigd is. In het algemeen probeert men echter zo min mogelijk geld uit te geven aan kleding, voedsel, reis en onderdak, om het verblijf zo lang mogelijk te rekken en met een zekere regelmaat de hashpijp te kunnen stoppen. M.a.w.: de traveller cheques bungelen vaak zichtbaar uit de achterzakken, maar worden heel anders besteed dan de meesten van ons gewoon zijn.

Rijksmuseum „must"

Toch is voor de helft van de Vondelparkslapers een bezoek aan het Rijksmuseum een „must". Het armoedige beeld van de buitenlandse jongeren wordt vooral veroorzaakt door het feit dat we ze alleen zien als ze in de open lucht slapen. De televisie komt niet in de sleep-ins, jeugdherbergen of hotels. Toch sliepen er het afgelopen seizoen aanmerkelijk veel meer toeristen — die misschien overdag in het Vondelpark lagen — in hotels en op officiële campings dan onder de blote hemel. Over het totaal aantal jonge buitenlanders dat Amsterdam vorige zomer bezocht weten we niets, omdat alleen het totaal aantal overnachtingen geteld is. Wel is bekend dat 20 pct. van de bezoekers Amsterdam al kende van het jaar daarvoor. Waarschijnlijk loopt dit percentage de komende zomer verder op. Want uit ondervragingen blijkt dat men redelijk tevreden was over het verblijf in Amsterdam. Maar 2 pct. van de gasten zou zijn vrienden zeker niet aanraden ooit Amsterdam te bezoeken. Over de landen van herkomst, is globaal het volgende te zeggen: De Amerikanen vormen de grootste groep. Zij hebben vaak het meeste geld, zijn verhoudingsgewijs vrij rustig en consumptief ingesteld. De Fransen en Italianen zijn vaak armer, minder relaxed. Een grotere groep vormen de vaak vrij jonge Duitsers. Verder waren er heel wat jongeren uit Scandinavië, Engeland en uit ons eigen land, terwijl het aantal Belgen en Spanjaarden veel kleiner was. Voor de hele groep toeristen geldt dat het niet om ontaarde kinderen gaat; in 80 pct. van de gevallen is de verhouding met de ouders uitgesproken goed of bevredigend. Hoewel de meeste jongeren, waar we over spreken geen carrière-makers zijn, blijkt uit vragen dat de helft tolerant is jegens degenen die juist wel carrière willen maken. Ook ten aanzien van het al of niet gebruiken van soft-drugs blijkt men verdraagzaam, het gebruik van hard

drugs wordt door een grote meerderheid duidelijk afgewezen. In de samenvatting van het Veldkamprapport wordt tenslotte nog gezegd dat de jeugdige toeristen weinig behoefte blijken te hebben aan meer duurdere overnachtingsmogelijkheden zoals campings en sleep-ins, dat de meesten een grote politieke belangstelling koesteren en tegelijkertijd de bestaande maatschappij vaak als onbevredigend ervaren.

Participerende observatie

De onderzoekers van de Universiteit van Amsterdam hebben zich enige tijd onder de toeristen begeven, de zogenaamde participerende observatie, en daarbij bleek o.a. dat de meeste contacten — ook tussen verschillende nationaliteiten — tot stand kwamen in de groep waarbij men zich aansloot om te slapen. Deze slaapproepen werden niet alleen voor de gezelligheid gevormd, maar ook uit veiligheidsoverwegingen. De contacten kenmerkten zich in de meeste gevallen door een zekere oppervlakkigheid en vrijblijvendheid. Men sprak elkaar wel telkens met de voornaam aan, de kennismaking verliep zeer informeel, maar men vertelde nooit direct te veel over zichzelf. Als contacten waardevol bleken, werd die terughoudendheid langzamerhand kleiner. De relaties waren in het algemeen, de gemiddelde leeftijden en de ongebondenheid van de situatie in aanmerking genomen — eerder onder- dan oversexed. De Fransen en Italianen vormden op dit punt soms een uitzondering omdat ze wat meer geneigd waren op de klassieke versiertoe te gaan. De soft-drugs werden vooral in groepsverband gebruikt. Wie wat te pakken had kunnen krijgen, liet daar de anderen in meedelen. In praktisch alle rapporten werd voor dit jaar een groter aantal bezoekers verwacht.

Slaapverbod

Inmiddels heeft eind maart het raadsdebat over de Nota Jeugdtoerisme van B. en W. plaats gevonden. Het ziet er allemaal niet te best uit. De tendenzen van het twee-slachtige beleid t.o.v. de jonge bezoekers wijzen in een duidelijke richting. In de herfst van '69 werd het slapen op de Dam verboden. In de zomer van 1970 werd de naleving van dit verbod krachtig afgedwongen. Daardoor verplaatste het alternatieve gebeuren zich naar het Vondelpark, waar de gebieden waar nog geslapen mag worden inmiddels aanmerkelijk zijn ingeperkt, terwijl er steeds meer stemmen opgaan om volgend jaar voor de hele stad een slaapverbod af te kondigen. Opvallend was in dit verband dat nog tijdens het genoemde debat over het Jeugdtoerisme de minderheid van B. en W. die vóór een algeheel slaapverbod was veranderde in een meerderheid. Toch besloot de raad als geheel om zo vlak voor het zomerseizoen 1972 het slapen in een deel van het Vondelpark nog maar toe te staan.

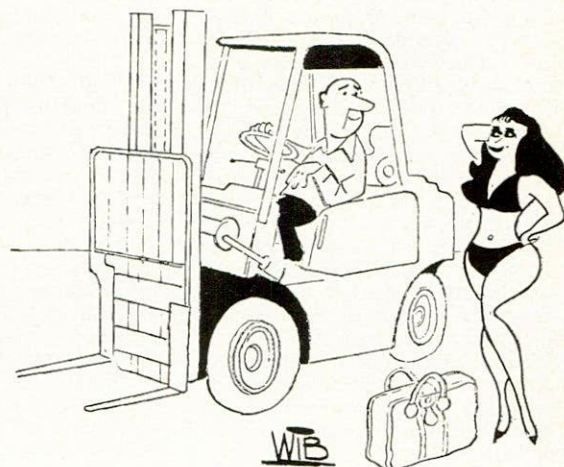
Ik geef eerlijk toe dat het probleem waar het omgaat niet eenvoudig is. Hoewel er sprake is van een structurele groei van het jeugdtoerisme is ook

Amsterdam niet van elastiek. We kunnen niet ongelimiteerd jonge buitenlanders herbergen, die duidelijk de voorkeur geven aan een verblijf onder de blote hemel. De ruimte is beperkt, de negatieve neveneffecten zijn zorgwekkend, de druk van de kant van politie, justitie en zwijgende meerderheid is niet mis te verstaan. Een bijkomende moeilijkheid is dat hoe meer bevredigende voorzieningen men treft, hoe meer nieuwe bezoekers men aantrekt. Daarom wordt het aantal voorstanders van een soort „ontmoedigingsbeleid" steeds groter. Wij zijn wel vóór een zodanig beleid, voorzover het de te overdreven beeldvorming van een soort Mekka voor verslaafden die maar hun gang kunnen gaan, tegengaat. Anderzijds zijn we er van overtuigd dat de gemeente zich niet mag laten ringeloren door onverdraagzame voorstanders van een „harde lijn". De tragiek is dat het in veruit de meeste gevallen niet de alternatieve toeristen zijn, die de moeilijkheden veroorzaken, maar allerlei dubieuze randgroeperingen uit eigen land die de betrekkelijk ongeregelde situatie misbruiken. Uit het rapport van de werkgroep Jeugdtoerisme blijkt dat het vooral Ambonnezen, Surinamers, gastarbeiders en andere Nederlandse minderheidsgroeperingen zijn die de sfeer in het Vondelpark verzieken.

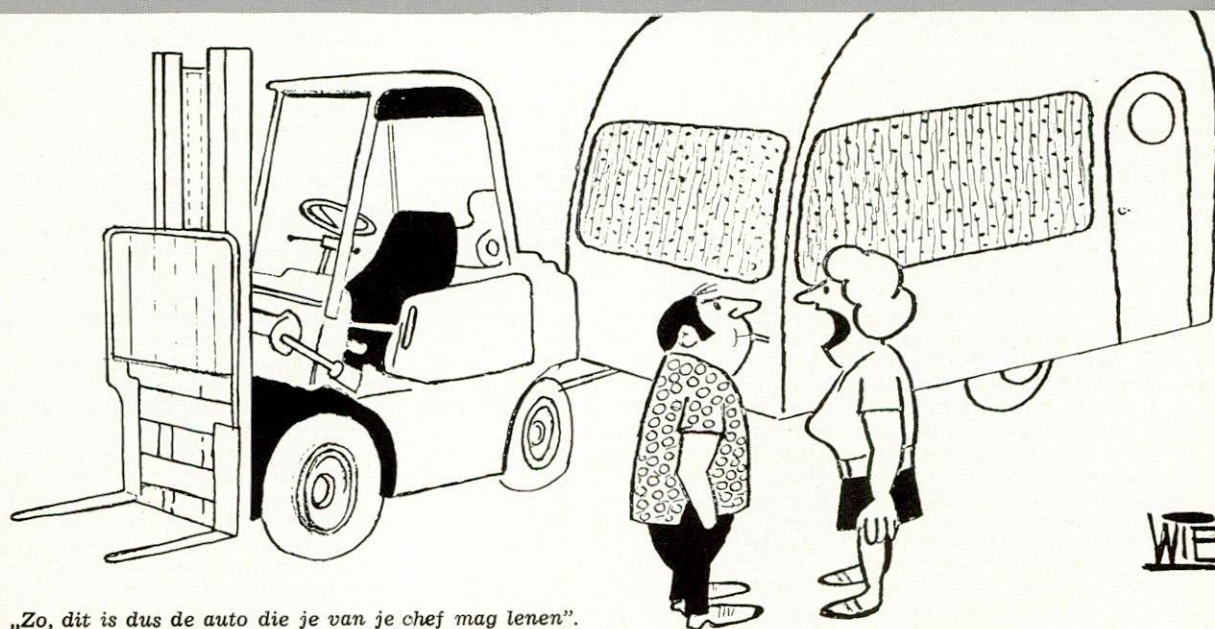
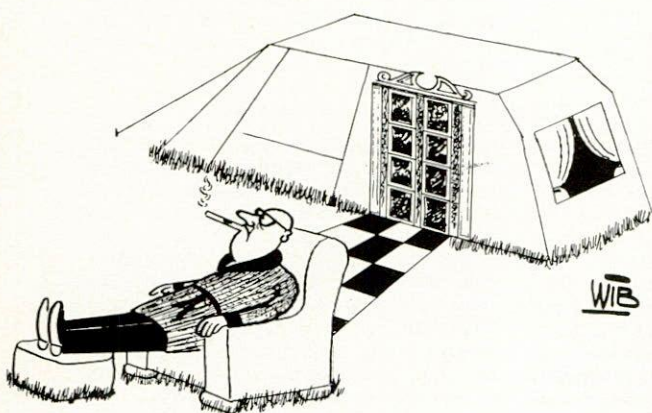
Onze conclusie is eigenlijk dat de overheid pas het recht heeft om het alternatieve toerisme te beperken als ze eerst heeft laten zien dat ze de moeilijkheden tijdig durft aan te pakken waar ze wezenlijk liggen. Bovendien zou het hypocriet zijn om wel het jeugdtoerisme te betuigen en tegelijkertijd te doen alsof het gewone toerisme ook niet allerlei moeilijkheden met zich meebrengt in onze toch al overvolle hoofdstad. Geen drastische, dictatoriale en geldverslindende maatregelen dus, maar liever een bescherming van de zwakkere groepen en een aanpassing van het begeleidingsbeleid. We hebben nog steeds niet kunnen zien hoe het idealiter kan.

In de afgelopen jaren hebben de stedelijke autoriteiten steeds achter hun eigen adem aangelopen. Ondanks alle goede voornemens en een verhoging van de kredieten voor de toeristische voorzieningen tot ruim acht ton, was de belangstelling met de Paasdagen voor overdekte slaapplekken (sleep-ins) al weer groter dan men gedacht had. Er was pas één van de vier sleep-ins geopend en er hadden er twee open moeten zijn. Als deze zomer de drug-begeleiding beter wordt, evenals het contact tussen de politie en de helpers in het Vondelpark, als de coördinatie tussen alle betrokken groepen en de voorlichting aan de buitenlanders deugdelijker verlopen dan vorig jaar en als de wezenlijke criminaliteit niet langer door de vingers wordt gezien, kunnen we in september vaststellen of er zelfs met alle goede wil geen houden meer aan is, of dat we een volgend jaar onze faam van gastvrije stad voor vogels van diverse pluimage waar kunnen maken.

JAN HAASBROEK

Kunt u mij een lift geven?

„Zo, dit is dus de auto die je van je chef mag lenen”.